

Leyla Burcu Dünder

Edebiyat Sosyolojisi Açısından

90'LARDA TÜRK ÖYKÜSÜ

HECE

İnceleme

Leyla Burcu Dündar: 1977 yılında Ankara'da doğdu. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'nden 1998'de mezun oldu. Yüksek lisanslarını Bilkent ve Leiden Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra, Türk edebiyatı alanındaki doktorasını Bilkent Üniversitesi'nden 2007'de aldı. Halen Başkent Üniversitesi'nde öğretim üyesidir.

EDEBİYAT SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN
90'LARDA TÜRK ÖYKÜSÜ

LEYLA BURCU DÜNDAR

HECE YAYINLARI

Hece Yayınları: 382
İnceleme

Birinci Basım: Nisan 2016
©Hece Yayınları

Kapak Tasarımı: SARAKUSTA
www.sarakusta.com.tr
Teknik Hazırlık: Bülent GÜLER

Baskı: Dumat Ofset
T: (0312) 278 82 00

ISBN: 978-605-9279-77-2

HECE Basın Yayın Reklamcılık San. Tic. Ltd. Şti.
Konur Sokak Nu: 39/1-2 Kızılay-Çankaya/Ankara
Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/Ankara
T: (0 312) 419 69 13 F: (0 312) 419 69 14
e-posta: hece@hece.com.tr
www.hece.com.tr

*Babama,
anısına...*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ / 11

GİRİŞ / 15

A. Araştırmanın Gerekeçesi / 17

B. Kuramsal Çerçeve / 19

C. Taranan Kaynaklar / 22

Ç. İzlenen Yöntem / 26

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖYKÜ ALANINA SOMUT BİR ADIM / 29

A. Alanı Araştırmak: Kurum Arşivleri / 34

B. Alanı Belirlemek: Veri Tabanı Projesi / 40

C. Veriler Işığında Öykücülüğün Grafiği / 45

Ç. “Öykü Patlaması”nı Yorumlamak / 51

İKİNCİ BÖLÜM

ÖYKÜCÜLERE NESNEL BİR YAKLAŞIM / 59

A. Araştırmayı Odaklamak: Yazarların Belirlenmesi / 62

B. “Genç Öykücüler”in Sosyolojik Profili / 68

1. Doğum Tarihlerinin Dağılımı / 69

2. Doğum Yerlerinin Dağılımı / 70

3. Yaşanan Yerlerin Dağılımı / 71

4. Cinsiyet Dağılımı / 73

5. Eğitim Durumu Dağılımı / 74

6. Meslekî Dağılım / 75

7. Edebî Üretimin Dağılımı / 77

C. Yayıncılıktan Hareketle Yazınsal Alanın Portresi / 79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÖNEME BETİMLEYİCİ BİR BAKIŞ / 91

A. 1990'lı Yıllarda Dünya Konjonktürü / 94

B. 1990'lı Yıllarda Türkiye: Siyasal Ortam / 98

C. 1990'lı Yılların Panoraması: Toplumsal Gündem / 110

1. Yaşadığımız Çağın Temposu: *Tempo* / 117

2. Aylık Sosyalist Kültür Dergisi: *Birikim* / 122

3. Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi: *Varlık* / 125

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖYKÜLERE SOSYOLOJİK BİR YAKLAŞIM / 127

A. Dış Özellikler / 132

B. İç Özellikler / 138

C. Tematik Özellikler / 148

Ç. Öykü Eleştirisine Eleştirel Bir Bakış / 153

SONUÇ / 163

TABLolar / 173

EKLER / 175

Ek A

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar

Ansiklopedisi'ndeki "Öykücü"ler / 177

Ek B

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi'nin

İkinci Baskısındaki "Öykücü"ler / 188

Ek C

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi'nde

"Öykücü" Olarak Tanımlanmayıp 1990'dan Sonra

Öykü Kitabı Yayımlanmış Yazarlar / 201

Ek Ç

VERİ TABANI: 1990-2005 Arasında

Yayımlanan Öykü Kitapları / 206

Ek D

1965'ten Sonra Doğan Öykücüler / 232

Ek E

1965'ten Sonra Doğan Öykücülerden En Az

İki Öykü Kitabı Olanlar / 234

Ek F

1965'ten Sonra Doğan Öykücülerden En Az

Üç Öykü Kitabı Olanlar / 235

Ek G

13 Öykücünün 51 Kitabının Yayınevleri / 236

Ek H

53 Öykücünün 131 Kitabı / 237

Ek I

53 Öykücünün Kısa Biyografik Bilgileri / 242

SEÇİLMİŞ BİBLİYOGRAFYA

A. Birincil Kaynaklar / 247

B. İkincil Kaynaklar / 249

ÖNSÖZ

Türk edebiyatı alanında yaptığım doktora çalışmasının kitaplaştırılmış hâli olan bu metin, 2007 yılında tamamlamış olduğum tezin gözden geçirilmesiyle ortaya çıktı. Türkiye’deki üniversitelerde “modern” döneme ilişkin çalışmaların az oluşu ve bunlarda nadiren 1980’li ya da 1990’lı yılların incelenmesi, araştırma konumu şekillendiren etkenlerin başlıcası oldu. Öykü alanında yakın dönemde gözlemlenen hareketliliğin ancak disiplinlerarası bir yaklaşımla kavranabileceği düşüncesi, araştırmanın yöntemini belirledi. Dönem odaklı çalışmaların sunduğu kuşatıcı bakış açısının edebiyat tarihi açısından taşıdığı öneme rağmen akademiye yeterince rağbet görmüyor oluşu, bu incelemenin gerekliliğine olan inancımı güçlendirdi.

1990’lı yıllarda bir grup genç öykücünün ortaya çıkmasıyla Türk edebiyatında gözlemlenen hareketlilik, bir “öykü patlaması”ndan söz edilmesine yol açmıştı. Bu dönemde öykü alanında görülen değişimin hangi toplumsal dönüşümleri yansıttığı sorusuna yanıt arayan bu çalışmada, 1990-2005 yıllarını kapsayan bir araştırma yürütülmüş ve bu çerçevede 53

öykücünün 131 yapıtı incelenmiştir. 1990'larda Türk öyküsü, edebiyat sosyolojisi açısından incelenirken nicel ve nitel analiz yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Öncelikle bir veri tabanı oluşturulmuş ve böylelikle "öykü patlaması" tabir edilen olgu istatistiksel olarak somutlaştırılmıştır. Daha sonra seçilen öykücü grubunun biyografik bilgilerinden hareketle çeşitli sosyolojik profiller çıkarılmıştır. Öykü alanı ve öykücülerin ardından döneme odaklanılmış, 1990'lı yıllarda dünyadaki ve Türkiye'deki sosyopolitik gelişmelerin oluşturduğu gündem belirlenmiş ve öykü kitapları bu çerçevede okunmuştur. İncelenen öyküler ile yayımlandıkları yılların gündemi arasında şaşırtıcı örtüşmeler olduğu kadar çarpıcı kopukluklar da olduğu görülmüştür. Genelde dönemin siyasal gündeminden hayli uzak duran öykücülüğün, kimi siyasal gelişmelerin sonuçlarının dolaylı yansımalarını içerdiği saptanmıştır. 1980 darbesini takip eden depolitizasyon sürecinden miras kalan bireyci düşünme biçiminin, 1990'larda kaleme alınmış olan bu metinlere genelde sinmiş olduğu sonucuna varılmıştır. Bireyi merkeze koyan bu anlayış, özellikle incelenen öykülerde çok sık rastlanan ithaflar ile epigrafların kişisel öğeler taşımasında ve çoğunlukla ben-anlatıcı kullanımının benimsenmesinde kendini göstermektedir. Bu dönem öykücülüğünde dikkat çeken en çarpıcı değişimse görsel öğelere yer verilmesidir. Metinlerin farklı karakter biçimleriyle çeşitlendirilmesine ek olarak, grafik ve desen kullanımı ile çok sık karşılaşılması, yazın dünyasının görsel kültürü içselleştirmesi olarak yorumlanmıştır. Bu biçimsel yeniliklerin yanı sıra, oldukça yaygınlaşmış görünen tematik belirsizlik, kurgusal parçalılık ve metinlerarasılık gibi kimi özellikler, postmodernizmden izler taşımaktadır.

Çalışmamın tüm aşamalarında bana her anlamda destek olan danışmanım Süha Oğuzertem'e burada ne kadar teşekkür etsem azdır. Laurent Mignon ve Dilek Cindoğlu'nun değerli katkıları benim için yol gösterici olmuştur; kendilerine teşekkür ederim.

kürü borç bilirim. Öykücülerin biyografilerindeki eksiklikleri giderme konusundaki yardımlarından dolayı Asena Günel ve Sevgül Sönmez'e teşekkür ederim. Ayrıca Çağla Diner ve Yalçın Armağan'ın bu zorlu süreci kolaylaştıran dostluklarını anmadan geçmek olmaz. Son olarak, anneme ve babama, sevgiyi, sabrı ve savaşmayı öğrettikleri için; ağabeyime ise, okyanusun öte yanından bile hep yanımda olduğunu hissettirdiği için teşekkürler.

GİRİŞ

Türk öykücülüğünde yakın dönemde gözlemlenen değişimlerin hangi toplumsal dönüşümleri yansıttığı sorusuna yanıt arayan bu çalışmada, 1990-2005 yıllarını kapsayan bir araştırma yürütülmüştür. Bu yıllarda öykü kitabı yayımlanan 53 öykücünün 131 yapıtı bu çerçevede incelenmiştir. 1990'lı yılların özellikle ikinci yarısında belirginleşen öykü alanındaki atılımı edebiyat sosyolojisi açısından ele alan bu çalışmada, nicel ve nitel analiz yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Böylelikle hem sayısal verilerden hareketle konunun odaklanıp somutlaştırılması, hem de belirlenen metinlerin incelenmesiyle dönemin sosyopolitik gündeminin kültürel alana olan yansımasının ortaya konulması hedeflenmiştir.

Dünya edebiyatında bugünkü anlamıyla öykü, edebî bir tür olarak 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Türkiye’de ise “edebiyat” denince yakın zamana kadar çoğunlukla “şiir” akla gelmiştir. Öykü, 19. yüzyılın sonlarında, Batı etkisiyle yazılmaya başlanan roman ve diğer yeni türlerle birlikte edebiyat evrenine girmiştir. Modern öykücülüğün geleneksel hikâyecilikle olan ilişkisinin yeterince incelenmemiş olması önemli bir eksikliktir. Buna bir de roman türünün popülerliği eklenince, öykü,